

toimivat kuitenkin tervetulleena johdaksena ja kokoavana katsauksena kysymyksiin, jotka osaltaan valottavat ruotsin kielen kehitystä nykyisen Suomen alueella.

HARRY LÖNNROTH
etunimi.h.sukunimi@jyu.fi

Kirjoittaja on pohjoismaisten kielten professori
Jyväskylän yliopistossa.

Kirjallisuus

- HIIDENMAA, PIRJO 2018: Suomenruotsi painettuna, koulussa ja yhteiskunnassa. – *Virittäjä* 122 s. 304–309. <https://doi.org/10.23982/vir.68931>.
- KURONEN, MIKKO 2018: Suomenruotsin murteista, vaihtelusta ja muuttuvasta kielimaisemasta. – *Virittäjä* 122 s. 297–304. <https://doi.org/10.23982/vir.68868>.

Uusia näkökulmia kielenoppimisen laajoihin mahdollisuuksiin

Lari Kotilainen, Salla Kurhila ja Jyrki Kalliokoski (toim.): *Kielenoppiminen luokan ulkopuolella*. Tietolipas 262. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2019. 360 s. ISBN 978-951-858-127-0.

Lari Kotilaisen, Salla Kurhilan ja Jyrki Kalliokosken toimittama artikkelikokoelma *Kielenoppiminen luokan ulkopuolella* pureutuu ajankohtaiseen ja yhteiskunnallisesti merkittävään aiheeseen. Liikkuvuuden lisääntyessä kielenoppimisen ja eri kielten osaamisen merkitys korostuu. Tämä lisää tarvetta kielenopetuksen tehostamiseen ja maahanmuuttajien työelämään ja laajemminkin yhteiskuntaan integroitumisen helpottamiseen. Säästöpainet kuitenkin hankaloittavat esimerkiksi suomi toisena kielenä -opetusta.

Yhteiskunnallisessa keskustelussa on esitetty vaatimuksia kielenoppimiseen työpaikalla, jotta maahanmuuttajat saataisiin nopeammin työelämään. Samoin opetussuunnitelmissa puhutaan esimerkiksi ”kielenopetuksen integroimisesta osaksi muuta opiskelua ja työssäoppimistä” (*Valtion kotouttamishjelma vuosille 2016–2019*) sekä ”informaalien oppimisen kautta hankitusta taidosta” (*Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet*

2014). Teos vastaa osaltaan näihin vaatimuksiin syventämällä tietoutta luokahuoneen ulkopuolella tapahtuvasta kielenoppimisesta ja sen monista mahdollisuuksista. Teos esittää myös mahdollisuuksia käytännön sovelluksille.

Suuri yleisö mieltänee kielenopetuksen luokahuoneessa tapahtuvaksi opettajajohtoiseksi toiminnaksi, mutta kieltä on aina opittu myös luokan ulkopuolella: puolison ja tuttavien kanssa, työpaikalla ja vapaa-ajan aktiviteeteissa. Luokan ulkopuolisissa tilanteissa toisen kielen puhujalla voi olla monia rooleja ja tavoitteita, joista oppijuus voi nousta esiin yhtenä ulottuvuutena. Tällainen ”learning in the wild” -kielenoppiminen on noussut kiinnostuksen kohteeksi maailmalla ja myös suomalaisessa kielenoppimisen tutkimuksessa (ks. esim. Strömmer 2017; Lilja & Piirainen-Marsh 2018; Hellerman, Eskildsen, Pekarek Doehler & Piirainen-Marsh toim. 2019). Taustalla on näkemys oppimisesta sosiaalisena toimintana, jossa kielen oppimista ei tarkastella vain yksilön kielenhallintana, vaan siihen kuuluvat myös esimerkiksi yhteisön antama tuki (sosiokulttuurinen oppimisen teoria, esim. Lave & Wenger 1991) tai erilaiset ympäristön tarjoamat affor-

danssit eli tarjoumat, joita oppija voi hyödyntää kielenoppimisessa (ekologinen näkökulma, esim. van Lier 2000). Tällainen näkökulma on arvioitavassa teoksessa, jossa esitellyistä tutkimuksista suurin osa hyödyntää metodina keskusteluanalyysiä, jonka avulla tutkitaan vuorovaikutuksen rakentumista. Keskusteluanalyysin avulla voidaan tarkastella oppimisen mahdollistavia tilanteita ja vuorovaikutuksessa käytettyjä resursseja mikrotaasolla, esimerkiksi sitä, miten oppijat nostavat itse huomion kohteeksi jonkin kielellisen elementin tai sen puutteen ja toimivat aktiivisesti oppimisensa eteen.

Teos koostuu johdannosta sekä kolmesta eri osiosta, joissa on yhteensä 12 artikkelia. Jokainen osio lähestyy aihetta hieman eri näkökulmasta: ensimmäisessä tarkastellaan autenttisten tilanteiden tarjoamia mahdollisuuksia kielenoppimiselle, toisessa työelämässä tapahtuvaa kielenoppimista ja kolmannessa erilaisia keinoja, joilla opetusta voidaan monipuolistaa. Seuraavissa jaksoissa kuvaan artikkelien aiheita osio kerrallaan.

Uudenlaisia kielenoppimisen tilanteita

Teos alkaa osiolla, jossa tarkastellaan luokkahuoneen ulkopuolella tapahtuvia autenttisia tilanteita, joissa on jonkinlainen pedagoginen tavoite mutta samanaikaisesti myös muita tavoitteita. Lari Kotilainen ja Salla Kurhila tarkastelevat artikkelissaan oppijoiden toimintaa oppimistilanteessa, jossa opettaja ei ole läsnä: kaksi vertaisoppijaa laittaa ruokaa digitaalisessa koekeittiössä, jossa tietokoneohjelma ohjeistaa heitä. Ensimmäinen tavoite on ruoanlaitto, jonka ohessa oppijoille tarjoutuu mahdollisuuksia kielenoppimiseen tietokoneohjelman sekä toistensa tuen avulla. Tutkimuksessa esitetään tärkeitä pedagogisia päätelmiä, jotka samalla korostavat opettajan roolia ennemminkin oppimisen mahdollistajana kuin auktoriteettina. Oppijoille on esimer-

kiksi hyvä antaa aikaa ilman opettajan tarjoamia valmiita vastauksia, koska oppijan omalla aktiivisuudella ja aloitteellisuudella on tärkeä merkitys oppimiselle. Myös vertaisneuvottelut sanojen merkityksistä ja muodoista tarjoavat hyviä oppimisen mahdollisuuksia. Lisäksi autenttisia ympäristöjä ja muutakin kuin kielenaineksen opetukseen keskittyvää toimintaa voisi hyödyntää laajemmin affordansseina kielenainesten opiskelun ohessa.

Laura Heinilä käsittelee artikkelissaan kielenoppimisen mahdollisuuksia seikkailullisessa kielenopetuksessa, jossa oppijat toimivat ryhmässä erilaisissa aktivoivissa ja autenttisissa vuorovaikutustilanteissa. Analyysit havainnollistavat, kuinka ryhmän tuki mahdollistaa kielenoppimisen ja auttaa myös alkeisoppijoita osallistumaan vuorovaikutukseen. Marjo Savijärvi puolestaan osoittaa, kuinka teatteriharjoitusten kaltaiset tilannetyypit voivat tarjota hyvän mahdollisuuden kielenoppimiseen. Ryhmän tuki auttaa kielenoppimisessa, ja erityisesti sanahakujen avulla kakkoskielinen puhuja voi nostaa kielen fokukseen.

Johanna Kompan ja Lari Kotilaisen tutkimus lähestyy oppimista ajankohtaisesta mobiiliteknologian näkökulmasta: he tutkivat puheentunnistukseen käytettävän Applla-sovelluksen hyötyä kielenoppimisen ja kakkoskielisten puhujien apuna. Vaikka kielenoppimiseen tarkoitettuja sovelluksia on paljon, tekijät huomauttavat, että usein ne ovat sisällöltään varsin perinteisiä, sanaston ja kieliopin opetteluun rajoittuneita. Digitaalisuuden mahdollisuuksia esimerkiksi vuorovaikutukseen niissä ei ole juuri hyödynnetty. Tutkimuksen kohteena oleva Applla-sovellus tarjoaa kuitenkin uudenlaisia mahdollisuuksia, sillä se muuntaa kuullun puheen tekstiksi, joka voi olla helpommin ymmärrettävää ja auttaa yksityiskohtien muistamisessa. Kirjoittajat toteavat, että vaikka kehitystyötä vielä tarvitaan, Applasta voisi olla merkittävää hyötyä esimerkiksi työelämässä.

Oppimisen mahdollisuuksia ja haasteita työpaikalla

Työpaikalla tarvittavaa erityisalan sanasto ja vuorovaikutuskäytänteitä ei usein opita kielen oppitunneilla, mikä aiheuttaa haasteita työelämään siirtyville kielenoppijoille. Työpaikka voi kuitenkin tukea oppijaa ammatillisen sanaston kehittämisessä. Tätä aihetta käsitellään teoksen toisessa osiossa. Kaksi ensimmäistä artikkelia käsittelevät erityisesti hoitoalaa, joka on merkittävä maahanmuuttajien työllistäjä. Salla Kurhilan ja Inkeri Lehtimajan tutkimuksessa tarkastellaan ammattikielen tilanteisuutta: hoitotyössä vuorovaikutus niin potilaiden kanssa kuin moniammatillisissa tilanteissa on oleellinen osa työtä, ja sairaanhoitajilla on hallussaan erilaisia vuorovaikutuskäytänteitä, joilla he onnistuvat vaativissa tilanteissa. Artikkelit nostaa esiin tärkeän huomion vuorovaikutustilanteiden vaatimuksista sekä antaa ehdotuksia kielenoppimisen tehostamiseen niin opetuksessa kuin työpaikalla.

Inkeri Lehtimajan toinen artikkeli käsittelee sairaanhoitajaopiskelijoiden kielenoppimista harjoitteluun kuuluvissa ohjaustilanteissa ja osoittaa, että ammatillinen kieli ei ole erotettavissa ammatillisesta toiminnasta. Harjoittelija oppii kieltä samanaikaisesti toimintojen oppimisen kanssa ohjaajan avulla. Myös Saija Merke ja Marjo Savijärvi tarkastelevat kirjoituksessaan hoitoalan opiskelijoita, mutta tutkimuksen kohteena on neuvottelutaitojen harjoittelu opintopiirikeskusteluissa, joissa on mukana niin natiiveja kuin kakkoskielisiä puhujia. Keskustelut ovat vapaamuotoisia ja monenkeskisiä, ja tutkimus osoittaa, että kakkoskielisen puhujan on mahdollista harjoitella niissä erilaisia keinoja osallistua keskusteluun ja osoittaa asiantuntijuutta. Osion viimeisessä artikkelissa Jyrki Kalliokoski tarkastelee maahanmuuttaja-taustaisen hallinnon ammatillaisen kehittymistä suomen kielen käyttäjäksi muo-

dollisen kielenopetuksen ulkopuolella. Haastatteluaineistossa korostuu eri yhteisöjen, esimerkiksi perheen ja työyhteisön, merkitys kielenoppimiselle. Aiemmat kokemukset kielenoppimisesta ja monikielisydestä sekä akateeminen koulutus näyttäytyvät myös tärkeinä affordansseina.

Opetuksen uudet keinot

Teoksen kolmas osio avaa näkökulmia muodollisen kielenopetuksen monipuolistamiseen. Kielenoppiminen on tehokainta, kun kieltä käytetään monipuolisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Niina Lilja ja Arja Piirainen-Marsh tarkastelevat pedagogista kokeilua, jossa kielenoppijat suunnittelevat ja harjoittelevat vuorovaikutustilannetta luokassa, minkä jälkeen he toteuttavat suunnitelmansa käytännössä erilaisissa asiointitilanteissa. Tutkimuksessa esitetään pedagogisia ideoita harjoituksista, joiden avulla oppijat voivat valmistautua arkielämän tilanteisiin ja reflektoida niitä. Esimerkiksi vuorovaikutusnavigaattorin avulla voidaan suunnitella tulevaa tilannetta ja jäsentää pedagogista toimintaa. Tiedusteluraportin teossa oppija voi havainnoida paikan materiaalista ympäristöstä. Kertavideo puolestaan tarjoavat mahdollisuuden harjoitella tilannetta tukeutumatta liikaa muistiinpanoihin. Harjoitukset ohjaavat kielenoppijoita tarkastelemaan arjen vuorovaikutustilanteita ja hyödyntämään niitä oppimisessa myös kurssin jälkeen. Artikkelit tarjoaa mainioita ideoita, joita voi hyödyntää opetuksessa tai käyttää inspiraationa omien menetelmien kehittämiseen. Vuorovaikutustilanteiden suunnittelu ja harjoittelu etukäteen voivat vahvistaa osallistumisen mahdollisuuksia. Esimerkiksi Scotson (2018: 50–51) on havainnut, että rutiininomaisissa tilanteissa englannintaitoiset suomenoppijat käyttävät useimmiten suomea, mutta haastaviksi arvioimissaan tilanteissa turvautuvat helposti englantiin.

Hanna Lehti-Eklundin kirjoituksessa pohditaan, millaisia arjen vuorovaikutuksen käytänteitä vieraan kielen oppitunneilla esiintyy ja mitä vaikutusta niillä voi olla oppimiseen. Aineistoa on erityyppisistä kouluista, esimerkiksi suomalaisista kouluista ruotsin kielen oppitunneilta. Keskeinen havainto on, että opiskelijat käyttävät hallitsemiaan kieliä monipuolisesti resursseina: eri kielten käyttö luo yhteyksiä arjen ja institutionaalisen kontekstin välille ja auttaa ratkaisemaan kielellisiä ongelmia. Kuitenkin opittavan kielen kannalta haitaksi voi muodostua se, että aitoa kohdekielistä vuorovaikutusta ei välttämättä synny ja suullisetkin harjoitukset nähdään vain tekstitapahtumina. Lehti-Eklund huomauttaa, että olisi tärkeää pohtia, miten aitoa vieraan kielen vuorovaikutusta voisi tuoda oppitunneille. Myös opettajan kielellisellä roolilla on merkitystä: jos opettaja käyttää opetuskielenä suomea ruotsin sijaan, se voi vaikuttaa luokan vuorovaikutuskäytänteisiin.

Sanna-Kaisa Tanskasen artikkelissa tarkastellaan yläkoululaisten ja lukiolaisien englannin oppimista luokan ulkopuolella. On havaittu, että vapaa-ajalla tapahtuvalla englannin käytöllä on suuri vaikutus englannin osaamiseen. Kaikki oppijat ovat tekemisissä englannin kielen kanssa myös vapaa-ajalla, mutta suurin positiivinen vaikutus oppimiseen on aktiivisella kielenkäytöllä, esimerkiksi videopelien pelaamisella. Tutkimuksen perusteella erityisesti pojat oppivat paljon englantia videopeleistä. Tutkimus herättää haastavia kysymyksiä: Onko oikein, että hyvään englannin arvosanaan vaaditaan merkittävää luokan ulkopuolista harrastuneisuutta? Oppijoiden korkea taso vaikuttaa väistämättä ainakin ylioppilaskokeiden arvosanoihin. Miten voitaisiin saada samalla viivalle ne oppijat, jotka eivät ole kiinnostuneita esimerkiksi peleistä? Artikkelissa huomautetaan, että olisi tärkeää pohtia, miten yhteyksiä formaalin ja informaalinn oppimisen välillä voisi kehit-

tää, jotta kaikki pääsisivät kehittämään englantia parhaalla mahdollisella tavalla.

Englannin oppimista käsittelee myös Tuula Lehtonen teoksen päättävässä artikkelissaan. Hänen tutkimuskohteenaan ovat oikeustieteen opiskelijat, joille opiskelun aikaiset työt ovat tärkeä askel ammattilaiseksi kasvamisessa. Työkieli on usein englanti. Opiskelijoiden kokemuksia kielenoppimisesta työssä voisi käyttää kielikurssien suunnittelun apuna, jolloin ne auttaisivat uusia opiskelijoita tutustumaan työelämässä tarvittavaan kielitaitoon jo kurssin aikana.

Lopuksi

Teoksen artikkelit tarkastelevat yhteiskunnallisesti sekä yksilöiden kannalta tärkeää aihetta monelta kannalta. Kielenoppimisen teemat koskettavat enemmän tai vähemmän meitä jokaista: harva elää täysin yksikielisessä ympäristössä, ja suurimmalla osalla on kokemuksia vieraan tai toisen kielen opiskelemisesta. Maahanmuuttajille kielitaito mahdollistaa integroitumisen yhteiskuntaan ja työelämään sekä edistää osallisuutta, mikä on sekä heidän että päättäjien yhteinen toive. Teos näyttää, kuinka monipuolisia mahdollisuuksia kielenoppimiselle on myös muodollisen kielenopetuksen ulkopuolella ja antaa vinkkejä, miten oppimista voisi tehostaa, esimerkiksi kehittämällä kielitietoisuutta työpaikoilla ja hyödyntämällä erilaisia autenttisia aktiviteetteja luokahuoneessa. Lisäksi teoksessa esitellään pedagogisia keinoja, joilla luokahuoneopetusta ja sen ulkopuolista kielenkäyttöä voidaan integroida toisiinsa. Vuorovaikutustilanteiden mikroanalyttinen tarkastelu tuo esiin monenlaisia kielenoppimisen mahdollistavia ilmiöitä, joita informantit usein myös itse kuvaavat haastatteluisissa.

Teos sopii kaikille kielenoppimisesta ja vuorovaikutuksesta kiinnostuneille ja aiheiden parissa työskenteleville. Erityisesti sen oppien soisi tavoittavan kielenopet-

tajien lisäksi työelämän toimijoita, jotka voisivat konkreettisesti ohjata kakkoskielisiä puhujia työpaikoilla. Selkeytensä takia artikkelit ovat oivallista luettavaa myös esimerkiksi opetusalan opiskelijoille. Kuten tekijät kirjoittavat, kielenopettajan rooli on muutoksessa, ja tämä teos on erinomainen lisä uusista opetusmetodeista käytävään keskusteluun.

KATRIINA RANTALA
etunimi.sukunimi@student oulu.fi

Kirjoittaja on suomen kielen väitöskirjatutkija Oulun yliopistossa.

Lähteet

- HELLERMAN, JOHN – ESKILDSEN, SØREN W. – PEKAREK DOEHLER, SIMONA – PIIRAINEN-MARSH, ARJA (toim.) 2019: *Conversation analytic research on learning-in-action. The complex ecology of second language interaction 'in the wild'*. New York, NY: Springer.
- LAVE, JEAN – WENGER, ETIENNE 1991: *Situated learning. Legitimate peripheral participation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- LIER, LEO VAN 2000: From input to affordance. Social-interactive learning from an ecological perspective. – James P. Lantolf (toim.), *Sociocultural theory and second language learning* s. 245–259. Oxford: Oxford University Press.
- LILJA, NIINA – PIIRAINEN-MARSH, ARJA 2018: Connecting the language classroom and *the wild*. Re-enactments of language use experiences. – *Applied Linguistics* 40 s. 594–623. <https://doi.org/10.1093/applin/axo045>.
- Perussopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus.
- SCOTSON, MIA 2018: Korkeakoulutettujen maahanmuuttajien kielivalinnat vuorovaikutuksessa. – *Prologi. Puheviestinnän vuosikirja* 2018 s. 44–59.
- STRÖMMER, MAIJU 2017: *Mahdollisuuksien rajoissa. Neksusanalyysi suomen kielen oppimisesta siivoustyössä*. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7265-3>.
- Valtion kotouttamisohjelma vuosille 2016–2019. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Uusia apuneuvoja karjalan kielen opiskeluun ja elvyttämiseen

Eila Jahn (toim.): *Sanari. Karjala-suomi*. [Nurmes]: Karjalan kieliruadajat & Suojärven pitäjäseura ry 2018. 80 s. ISBN 9789519751269.

Eila Jahn (toim.): *Karjalan bukvari*. [Nurmes]: Karjalan kieliruadajat & Suojärven pitäjäseura ry 2018. 64 s. ISBN 9789519751252.

Matti Jeskanen: *Karjalan grammari kaikella rahvalla 1. Kirjuta da luvet putilleh. Tavan tallaajan varsinaiskarjalan kielioppi 1. Äänteet ja kirjoittaminen*. [Nurmes]: Suojärven Pitäjäseura ry & Karjalan kieliruadajat 2019. 86 s. ISBN 9789519751276.

Suojärven pitäjäseura ry ja työryhmä Kieli-ruadajat ovat yhdessä julkaisseet kolme apuneuvoa uhanalaisen karjalan kielen opiskelijoille ja harrastajille. Tämä on hyvä uutinen kaikille, jotka ovat kiinnostuneita karjalan kielestä ja pitävät sen säilymistä tärkeänä. Erityisen mieluisa uutinen lienee niille karjalan kielen puhujille, joiden juuret ovat Raja-Karjalassa ja jotka kokevat omaksi kielimuodokseen Suistamolla, Suojärvellä, Korpiselässä ja Impilahdella puhuttu varsinaiskarjalan eteläiset murteet.

Karjalan kieli ei ole suomen murre vaan oma, itsenäinen kielenä. Suomessa